

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
для здобувачів вищої освіти за спеціальностями А4 «Середня освіта
(Географія)», С6 «Географія та регіональні студії», Е4 «Науки про Землю»

Електронний ресурс

Рецензенти:

Масляк П. О. – доктор географічних наук, професор кафедри географії України Географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Ачасов А. Б. – доктор сільськогосподарських наук, професор, в.о. завідувача кафедри екології та менеджменту довкілля ННІ екології Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 11 від 25 червня 2025 року)*

Г 54 **Глобальні** проблеми сучасності : методичні рекомендації до вивчення дисципліни для здобувачів вищої освіти за спеціальностями А4 «Середня освіта (Географія)», Б «Географія та регіональні студії», Е4 «Науки про Землю» [Електронний ресурс] / уклад. С. М. Куліш, Б. О. Шуліка. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – PDF 49 с.)

Курс «Глобальні проблеми сучасності» має на меті ознайомити студентів із природою, масштабами та структурою ключових загроз ХХІ століття, сприяти формуванню цілісного уявлення про взаємозв'язки між глобальними процесами, навичок критичного мислення та свідомого ставлення до викликів нашого часу. Особлива увага приділяється пошуку ефективних стратегій вирішення глобальних проблем на основі принципів сталого розвитку, міжнародної співпраці, екологічної рівноваги та соціальної справедливості. Методичні рекомендації враховують організацію освітнього процесу у дистанційному форматі під час дії воєнного часу за умови обмеження можливості проведення занять на базі ЗВО.

Для організації роботи студентів у закладах вищої освіти за спеціальностями А4 «Середня освіта (Географія)», Б «Географія та регіональні студії», Е4 «Науки про Землю» другого (магістерського) освітнього рівня.

УДК 911 : 502 (072)

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2025

© Куліш С. М., Шуліка Б. О., уклад., 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ	26
3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ КУРСУ	29
3.1. Тематика індивідуального навчально-дослідного завдання	29
3.2. Орієнтовна структура індивідуального навчально-дослідного завдання:	35
3.3. Методичні вказівки до виконання, оформлення та захисту	36
4. ПРИКЛАДИ ЗАВДАНЬ ПРОМІЖНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛІВ ДО КУРСУ «ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ»	38
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	48

ВСТУП

У сучасному світі людство стикається з низкою глобальних проблем, які охоплюють практично всі сфери життя – екологічну, соціальну, економічну, політичну, демографічну, технологічну. Ці проблеми виходять за межі окремих країн та регіонів і потребують комплексного, міждисциплінарного підходу до їхнього аналізу, розуміння та вирішення.

Навчальна дисципліна «Глобальні проблеми сучасності» займає важливе місце в структурі навчальних дисциплін студентів магістерського рівня, вона покликана сформулювати цілісне уявлення про виклики, що постають перед людством у XXI столітті. Курс має на меті всебічне дослідження цих ключових питань, які визначають траєкторію розвитку людства та вимагають глибокого осмислення для формування ефективних стратегій реагування. У рамках навчання розглядаються як причини виникнення глобальних загроз, так і можливості їх подолання через міжнародну співпрацю, впровадження новітніх технологій, етичну відповідальність та екологічну свідомість.

«Глобальні проблеми сучасності» – це «синтетична», інтегральна дисципліна. В її предметних полях на базі раніше отриманих студентами знань і умінь об'єднуються найважливіші питання теорії та практики сучасного світового суспільства.

Навчальна дисципліна «Глобальні проблеми сучасності» викладається для студентів першого курсу денної/заочної форми навчання галузей знань 01 Освіта/Педагогіка, 103 Науки про Землю та 106 Географія II (другого / магістерського) рівня вищої освіти. Вона входить до групи обов'язкових навчальних дисциплін у рамках цих освітніх програм.

Ці навчально-методичні рекомендації призначені для допомоги студентам у систематичному засвоєнні навчального матеріалу, організації самостійної роботи та підготовки до практичних занять. Курс охоплює широкий спектр глобальних проблем, включаючи екологічні кризи, соціальну нерівність, демографічні зміни, загрози миру та безпеці, енергетичну кризу, продовольчу

безпеку, пандемії та інші критично важливі питання, що мають транскордонний характер та впливають на добробут мільярдів людей.

Актуальність курсу «Глобальні проблеми сучасності» зумовлена необхідністю формування у майбутніх фахівців цілісного світогляду, критичного мислення та здатності до аналізу складних соціально-економічних, політичних та екологічних процесів. Розуміння природи, причин та наслідків глобальних проблем є ключовим для вироблення ефективних управлінських рішень, сприяння сталому розвитку та забезпечення глобальної безпеки.

У рекомендаціях подано структуру курсу, основні поняття, тематику, рекомендовану літературу та методичні підходи до вивчення ключових питань.

Засвоєння даного курсу сприятиме розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та формуванню активної громадянської позиції щодо розв'язання глобальних проблем, зокрема – сталого розвитку, охорони довкілля, забезпечення миру й безпеки, подолання бідності та нерівності.

Курс є надзвичайно актуальним у контексті сучасних геополітичних і природно-соціальних трансформацій та має велике значення для підготовки свідомих, відповідальних фахівців нового покоління.

Автори сподіваються, що представлені матеріали стануть надійним інструментом у навчальному процесі та сприятимуть глибокому розумінню складної картини сучасного світу.

1. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» є створення у студентів уявлення про причини, сутнісний зміст та можливі шляхи вирішення глобальних проблем; розкриття найсучасніших науково-теоретичних знань, щодо глобального бачення сучасних економічних, політичних і соціокультурних глобальних проблем, розуміння розвитку в «постіндустріальну» епоху, впливу процесів глобалізації на культурне і духовне життя нашої епохи, характеристика негативних явищ, які фіксуються на планеті внаслідок природних процесів та антропогенної діяльності та визначення шляхів їх подолання.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

Головними завданнями вивчення дисципліни «Глобальні проблеми сучасності» є знайомлення студентів з тими проблемами, які в сучасний період ученими планети трактуються як глобальні;

- узагальнити глобальне просторове мислення студентів;
- ознайомити студентів з різними точками зору;
- навчити бачити сильні й слабкі сторони пропонованих теорій;
- уміти виробляти й обґрунтовувати власну точку зору на дискусійні проблеми;
- формувати базові знання про завдання, закономірності, етапи й форми глобального розвитку й сутності сучасних глобальних проблем суспільства та їх подолання;
- отримання студентами знань із сутності глобальних проблем сучасності;
- визначення тенденцій у динаміці глобальних проблем;
- оцінка впливу глобальних проблем сучасності на життєдіяльність людського суспільства, його розвиток та безпеку;
- визначення причин виникнення глобальних проблем, аналіз їх регіональних відмінностей та оцінка факторів антропогенного впливу;
- класифікація глобальних проблем сучасності;
- ознайомлення студентів з міжнародними нормативно-правовими документами з співіснування політичних та геоекономічних систем;
- визначення можливих шляхів з подолання глобальних проблем сучасності.

1.3. Кількість кредитів – 3

1.4. Загальна кількість годин – 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна дисципліна	
Денна форма здобуття освіти	Заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	1-й / 2-й
Лекції	
24 год	6 год
Практичні, семінарські заняття	
12 год	4 год
Самостійна робота	
54 год	80 год
Індивідуальні завдання	
- год	

1.6. Заплановані результати навчання

Сформовані компетентності:

Здатність до адаптації і дії в новій ситуації.

Вміння виявляти, ставити, вирішувати проблеми.

Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня.

Здатність працювати в міжнародному контексті.

Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Володіння науковим світоглядом; вміння відстоювати власні наукові погляди.

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Розуміння необхідності дотримання норм авторського і суміжних прав інтелектуальної власності; сприйняття державної та міжнародної систем правової охорони інтелектуальної власності.

Знання сучасних засад природокористування, взаємозв'язків між природним середовищем і суспільством, здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання, розуміти та пояснювати стратегію збалансованого розвитку людства.

Розуміння планети як єдиної системи, найважливіших її проблем.

Здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі.

Здатність здійснювати фахову оцінку процесів глобалізації, проводити їхню геоекологічну й суспільно-географічну експертизу та геомоніторинг.

Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку.

Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів.

Здатність використовувати спеціальні географічні методи й підходи, фахові теоретичні знання та практичні навички для розв'язання конкретних науково-прикладних проблем у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку.

Згідно до вимог освітньо-професійних програм студенти повинні досягти таких результатів навчання (ПР):

Аналізувати особливості природних систем та об'єктів та їх зміни під впливом діяльності людини.

Вміти спілкуватися з фахівцями та експертами різного рівня інших галузей знань, у тому числі в міжнародному контексті, в глобальному інформаційному середовищі, вступати в диспут, брати участь в обговоренні.

Самостійно планувати виконання інноваційного завдання та формулювати висновки за його результатами.

Оцінювати перспективи та ставити завдання професійної діяльності у співставленні з глобальними викликами сучасності.

Володіє критичним осмисленням проблем у професійній діяльності на межі предметних галузей.

Пояснює зміни, які відбуваються в географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників, формулює наслідки й детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства.

ПР18. Розуміє та характеризує сутність, класифікацію, чинники, закономірності розвитку глобальних проблем людства.

Застосовує поняттєвий, концептуальний апарат географії, її теоретичні та емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії, що є основою для креативного мислення та інноваційної діяльності.

Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації.

Через систему знань та умінь:

Знання:

- перелік глобальних проблем сучасності та їхню класифікацію;
- сутність глобальних проблем, причини їх виникнення;
- вплив глобальних проблем сучасності на життєдіяльність людського суспільства та природного середовища планети;
- основні положення концепцій Нового міжнародного економічного порядку, Сталого соціально-економічного розвитку, їхнє значення та роль в подоланні глобальних проблем сучасності;
- міжнародні угоди з мирного співіснування країн світу, протистояння міжнародній злочинності, тероризму, охороні природного середовища планети;
- вплив глобальних проблем сучасності на Україну, її можливий внесок в їх подолання;
- виявляти явища глобалізації у навколишньому середовищі і з'ясувати їх позитивні та негативні наслідки; сутність екологічного імперативу, проблем глобальної екології;
- суть окремих «великих» та «малих» глобальних проблем людства, форми їх прояву в різних регіонах світу, причинно-наслідкові зв'язки між ними;
- сутність концепції сталого розвитку як стратегії розвитку людства на XXI ст., її економічний аспект;
- прикладами проілюструвати можливі шляхи розв'язання глобальних проблем та пропонувати проекти їх розв'язання.

Уміння:

- здійснювати аналітичний огляд глобальних проблем сучасності, здійснювати оцінку їх впливу на життєдіяльність людського суспільства та природне середовище планети;
- визначити методи, за допомогою яких можливе дослідження глобальних проблем сучасності та прогнозування їх розвитку;
- користуватися економіко-математичним моделюванням та іншими дослідницькими методами для визначення причинно-наслідкові залежності між окремими явищами сучасних проблем людства, їх трендів та прогнозу розвитку;
- аналізувати сучасні явища економічного життя у глобальному вимірі, оцінювати їх позитивні та негативні боки, з позицій можливого впливу на стан сучасних проблем людства;
- визначати шляхи подолання глобальних проблем людства та давати їм оцінку;

- аналізувати процеси глобалізації як історичного процесу, глобальні проблеми світу за територіальним принципом;
- називати міжнародні організації, що опікуються вирішенням глобальних проблем; основні поняття курсу; предмет і методи дослідження курсу;
- називати причини виникнення глобальних проблем; прояви глобальних проблем в окремих територіях та країнах; форми глобалізації.

2. Тематичний план навчальної роботи

Розділ 1. Вчення про глобальні проблеми сучасності, їх походження та чинники, класифікація

Тема 1. Фактори, що зумовлюють глобальні проблеми людства, та причини їх виникнення

Глобалізація та її вплив на появу глобальних проблем та викликів людству. Глобалізація як стрижнева проблема світового розвитку. Дефіцити традиційних ресурсів. Посилення демографічного дисбалансу та пов'язаного з ним старіння націй. Розповсюдження ризиків для здоров'я населення у зв'язку з погіршенням екологічної ситуації. Суттєве зростання соціальної нерівності серед населення країн світу. Розповсюдження транскордонної злочинності й тероризму.

Тема 2. Класифікація глобальних проблем сучасності

Головні проблеми сучасності та їх класифікація. Інтерсоціальні проблеми та їх склад: проблема війни і миру, проблема подолання відсталості країн, що розвиваються, створення оптимальних умов для соціального прогресу всіх народів. Проблеми політичного та соціально-економічного змісту (існують в системі «людина-суспільство»), пов'язані з подоланням соціальних, політико-соціальних і соціально-економічних проблем. Проблеми системи «суспільство-природа»: водогосподарська проблема, енергетична проблема, сировинна проблема, проблема використання та охорони Світового океану, проблема освоєння космосу. Поняття та рівні розгортання глобальних проблем сучасності. Системна цілісність і комплексний характер аналізу глобальних проблем.

Розділ 2. Інтерсоціальні глобальні проблеми (міжнародні проблеми, що існують в системі «суспільство – суспільство»)

Тема 3. Проблема миру, роззброєння й попередження військових конфліктів

Сутність міжнародної військово-політичної безпеки. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми. Військові витрати у сучасному світі. Регіональні прояви глобальної проблеми: географія, причини, наслідки. Шляхи подолання глобальної проблеми.

Тема 4. Проблема протистояння сучасних цивілізацій

Сучасні цивілізації й світовий правопорядок. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми. Динаміка розвитку та боротьба сучасних цивілізацій. Шляхи подолання глобальної проблеми.

Тема 5. Тероризм, наркобізнес, міжнародна злочинність

Види, цілі та методи тероризму. Складові боротьби з тероризмом згідно з положеннями Ради безпеки ООН. Нелегальний наркобізнес як злочинний вид міжнародної діяльності та передумова локальних збройних конфліктів.

Основні чинники розвитку наркобізнесу. Регіональні прояви міжнародного тероризму. Наркобізнес як складова міжнародної злочинності. Лідери глобального ринку наркотичних речовин.

Міжнародне співробітництво в сфері боротьби з тероризмом. Шляхи подолання проблеми.

Тема 6. Проблема відсталості слаборозвинених країн

Стратифікація доходів у сучасному світі. Соціально-економічна нерівність. Класифікація країн за рівнем національного доходу. «Порочне коло бідності». Індекс людського розвитку у розрізі країн світу. Новий міжнародний економічний порядок як інструмент вирішення проблеми. Глобальні аспекти нерівномірності економічного розвитку.

Тема 7. Глобальна проблема світової заборгованості

Передумови та чинники глобальної проблеми світової заборгованості. Сутність глобальної проблеми заборгованості та її регіональні прояви. Шляхи подолання глобальної проблеми світової заборгованості.

Тема 8. Глобальна проблема міжнародної міграції населення

Масштабність та міжнародні наслідки глобальної міграції. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми. Регіональні прояви глобальної проблеми Шляхи подолання глобальної проблеми.

Розділ 3. Глобальні проблеми в системі «людина-суспільство»

Тема 9. Демографічна проблема (проблеми: зростання загальної чисельності населення та його депопуляції)

Постулати Т. Мальтуса про принципи зростання народонаселення та їх критика. «Римський клуб» про проблему перенаселення. Сутність глобальної демографічної проблеми. Причини її виникнення. Типи відтворення населення та їх прояв в країнах «Центру» і «Периферії». Заходи з планування сім'ї згідно програмам ООН та їх реалізація в країнах, що розвиваються. Оптимістичний та песимістичний прогнози розвитку демографічної ситуації на планеті у перспективі. Урбанізація та її негативні наслідки. Шляхи вирішення глобальної демографічної проблеми.

Тема 10. Проблеми охорони здоров'я, освіти, культури

Найбільш розповсюджені та небезпечні захворювання сучасного людства. Поняття «глобальна освіта» та її рівні. «Економіка» знань: особливості та проблеми розвитку. Проблема «втєчі умів». Криза культури. Вестернізація, її позитивні та негативні наслідки. Шляхи вирішення проблем.

Тема 11. Етнічні проблеми, між конфесіональні конфлікти та проблема трайбалізму

Місце етноконфесійної проблематики в сучасному світі. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми. Сепаратизм як регіональний прояв етноконфесіональних конфліктів та трайболізму. Шляхи подолання проблеми.

Розділ 4. Глобальні проблеми в системі «суспільство-природа»

Тема 12. Глобальна проблема забруднення довкілля

Глобальна проблема забруднення довкілля як загроза майбутньому людства. Регіональні прояви глобальної проблеми. Шляхи подолання глобальної проблеми.

Тема 13. Глобальні кліматичні проблеми

Сутність кліматичних проблем глобального потепління, парникового ефекту, утворення озонових дір та кислотних дощів. Передумови та чинники виникнення глобальних кліматичних проблем. Регіональні прояви глобальних кліматичних проблем. Шляхи подолання глобальних кліматичних проблем.

Тема 14. Водогосподарська проблема сучасності

Сутність водогосподарської проблеми. Передумови та чинники її виникнення. Регіональні особливості прояву проблеми. «Водні війни» XXI століття. Міжнародні нормативно-правові документи про використання водних ресурсів. Поняття про «віртуальну воду». Шляхи подолання проблеми.

Тема 15. Проблема використання та охорони земельних ресурсів

Земельні ресурси світу та їхня структура. Проблеми деградації ґрунтів та опустелювання. Міжнародні угоди про використання й охорону земельних ресурсів світу. Шляхи підвищення раціонального використання земельних ресурсів та їх охорони.

Тема 16. Глобальна продовольча проблема

Сучасні тенденції у продовольчій сфері. Рівні інтенсифікації сільськогосподарського виробництва у розрізі країн світу. Головні експортери та імпортери сільськогосподарської продукції. Географія голоду. Основні умови підвищення якості та безпеки продовольчої системи.

Тема 17. Глобальна проблема енергетичної безпеки

Роль енергетичної схеми у розвитку глобальної економіки. Причини виникнення глобальної проблеми енергетичної безпеки, її регіональні прояви. Шляхи подолання проблеми.

Тема 18. Глобальна проблема вичерпання мінерально-сировинних ресурсів та раціонального освоєння Світового океану

Сутність глобальної проблеми вичерпання корисних копалин. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми. Регіональні прояви глобальної проблеми вичерпання корисних копалин. Шляхи подолання глобальної проблеми вичерпання корисних копалин. Морське всесвітнє господарство та космічний простір: аспекти глобальної взаємодії. Регіональні прояви глобальних проблем. Шляхи подолання глобальних проблем.

Тема 19. Глобальна проблема збереження біологічного різноманіття

Сутність глобальної проблеми збереження біологічного різноманіття. Передумови та чинники виникнення глобальної проблеми. Природно-заповідний фонд як інструмент збереження біологічного різноманіття. Шляхи подолання глобальної проблеми збереження біологічного різноманіття.

Розділ 5. Планетарний та національний рівні вирішення глобальних проблем сучасності.

Тема 20. Міжнародні організації та їх роль у дослідженні глобальних проблем сучасності, міжнародні угоди як інструмент їх вирішення.

ООН та її структурні організації та їх внесок в дослідження й вирішення глобальних проблем сучасності. «Римський клуб» та його внесок у вивчення глобальних проблем та шляхів їх подолання.

Роль та значення ВЕФ. Міжнародні організації, діяльність яких спрямовується на вирішення сучасних проблем людства глобального та регіонального рівнів. Міжнародні угоди, що спрямовані на подання проблем сучасності. Концепція сталого соціально-економічного розвитку.

Основні положення Концепції нового економічного порядку. Паризька угода з клімату. Стан їх реалізації.

Тема 21. Глобальні цілі людства у XXI столітті. Подолання глобальних проблем на основі науково-технічного прогресу

Особливості вирішення глобальних проблем в національних кордонах і в планетарному масштабі. Суперечлива єдність науково-технічного прогресу та глобальних проблем сучасності. Ефективне використання досягнень НТР як глобальна проблема. Конвергентні технології як передумова вирішення глобальних проблем сучасності. Шляхи подолання глобальних проблем на новій технологічній основі.

Тема 22. Глобальні проблеми сучасності й Україна

Україна в сучасній системі інтерсоціальних проблем. Проблеми України в системі «людина-суспільство». Проблеми України в системі «суспільство-природа». Україна й глобальна продовольча проблема. Можливості країни у вирішення даної проблеми на глобальному рівні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма					Заочна форма (дистанційна)						
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	пр	лаб	інд	ср		л	пр	лаб	інд	ср
1												
Розділ 1. Походження та чинники глобальних проблем сучасності, їх класифікація												
Тема 1. Фактори, що зумовлюють глобальні проблеми людства, та причини їх виникнення	4	1				3	4	1				3
Тема 2. Класифікація глобальних проблем сучасності	4	1	1			2	4					4
Разом за розділом 1	8	2	1			5	8	1				7
Розділ 2. Інтерсоціальні глобальні проблеми (міжнародні проблеми, що існують в системі «суспільство – суспільство»)												
Тема 3. Проблема миру, розброєння й попередження військових конфліктів	4	1				3	4	1				3
Тема 4. Проблема протистояння сучасних цивілізацій	4	1				3	4					4
Тема 5. Тероризм, наркобізнес, міжнародна злочинність	4	1	1			2	4	1				3

Тема 6. Проблема відсталості слаборозвинених країн	4	1	1			2	4		1			3
Тема 7. Глобальна проблема світової заборгованості	4	1				3	4					4
Тема 8. Глобальна проблема міжнародної міграції населення	4	1				3	4					4
Разом за розділом 2	24	6	2			16	24	2	1			21
Розділ 3. Глобальні проблеми в системі «людина-суспільство»												
Тема 9. Демографічна проблема (проблеми: зростання загальної чисельності населення та його депопуляції)	4	2	1			1	4	1	1			2
Тема 10. Проблеми охорони здоров'я, освіти, культури	4	1	1			2	4		1			3
Тема 11. Етнічні проблеми, між конфесіональні конфлікти та проблема трайбалізму	4	1	1			2	4					4
Разом за розділом 3	12	4	3			5	12	1	2			9
Розділ 4. Глобальні проблеми в системі «суспільство-природа»												
Тема 12. Глобальна проблема забруднення довкілля	4	1				3	4					4

Тема 13. Глобальні кліматичні проблеми	4	1	1			2	4					4
Тема 14. Водогосподарська проблема сучасності	4	1	1			2	4					4
Тема 15. Проблема використання та охорони земельних ресурсів	4	1	1			2	4					4
Тема 16. Глобальна продовольча проблема	4	1				3	4					4
Тема 17. Глобальна проблема енергетичної безпеки	4	1	1			2	4	1				3
Тема 18. Глобальна проблема вичерпання мінерально-сировинних ресурсів та раціонального освоєння Світового океану	4	1				3	4					4
Тема 19. Глобальна проблема збереження біологічного різноманіття	4	1				3	4					4
Разом за розділом 4	32	8	4			20	32	1				31
Розділ 5. Планетарний та національний рівні вирішення глобальних проблем сучасності.												
Тема 20. Міжнародні організації та їх роль у дослідженні глобальних проблем сучасності, міжнародні угоди як	4	1	1			2	4					4

інструмент їх вирішення											
Тема 21. Глобальні цілі людства у XXI столітті. Подолання глобальних проблем на основі науково-технічного прогресу	4	1			3	4					4
Тема 22. Глобальні проблеми сучасності й Україна	6	2	1		3	6	1	1			4
Разом за розділом 5	14	4	2		8	14	1	1			12
Усього годин	90	24	12		54	90	6	4			80

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1	Класифікація глобальних проблем сучасності.	1	-
2	Тероризм, наркобізнес, міжнародна злочинність.	1	-
3	Проблема відсталості слаборозвинутих країн	1	1
4	Демографічна проблема (проблеми: зростання загальної чисельності населення та його депопуляції)	1	1
5	Проблеми охорони здоров'я, освіти, культури	1	1
6	Етнічні проблеми, між конфесіональні конфлікти та проблема трайбалізму	1	-
7	Глобальні кліматичні проблеми	1	
9	Водогосподарська проблема сучасності	1	-
9	Проблема використання та охорони земельних ресурсів	1	-
10	Глобальна проблема енергетичної безпеки	1	-
11	Міжнародні організації та їх роль у дослідженні глобальних проблем сучасності, міжнародні угоди як інструмент їх вирішення	1	-
12	Глобальні проблеми сучасності й Україна	1	1
	Разом	12	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1	Опрацювання питань з теми «Фактори, що зумовлюють глобальні проблеми людства, та причини їх виникнення»	3	3
2	Опрацювання питань з класифікації глобальних проблем сучасності	2	4
3	Опрацювання питань з проблеми відвернення війни як конфлікту та способи збереження миру	3	3
4	Опрацювання питань з теми «Проблема протистояння сучасних цивілізацій». Світовий правопорядок.	3	4
5	Опрацювання питань з теми «Тероризм, наркобізнес, міжнародна злочинність». Виявлення міжнаціональних конфліктних відношень.	2	3
6	Опрацювання питань з проблеми відсталості слаборозвинених країн, стратиграфії доходів населення (бідність та низький рівень життя населення країн, що розвиваються).	2	3
7	Опрацювання питань з теми «Глобальна проблема світової заборгованості»	3	4
8	Опрацювання питань з проблема міжнародної міграції населення	3	4
9	Опрацювання питань з глобальної проблеми народонаселення світу та його міграції	1	2
10	Опрацювання питань з теми «Проблеми охорони здоров'я, освіти, культури»	2	3
11	Опрацювання питань з теми «Етнічні проблеми, між конфесіональні конфлікти та проблема трайбалізму»	2	4
12	Опрацювання питань глобальної проблема забруднення довкілля	3	4
13	Опрацювання питань сутності кліматичних проблем глобального потепління, парникового ефекту, утворення озонових дір та кислотних дощів	2	4
14	Опрацювання питань з водогосподарської проблеми людства	2	4

15	Опрацювання питань з проблеми використання та охорони земельних ресурсів у світі	2	4
16	Опрацювання питань з продовольчої проблеми людства та шляхів її подолання	3	4
17	Опрацювання питань з паливно-енергетичної проблеми людства	2	3
18	Опрацювання питань з глобальної проблеми вичерпання мінерально-сировинних ресурсів та раціонального освоєння Світового океану	3	4
19	Опрацювання питань з теми «Глобальна проблема збереження біологічного різноманіття»	3	4
20	Опрацювання питань з ролі та значення міжнародних організації у дослідженні глобальних проблем сучасності, міжнародні угоди як інструмент їх вирішення	2	4
21	Опрацювання питань з теми «Ефективне використання досягнень НТР»	3	4
22	Опрацювання питань з участі України у вирішенні глобальних проблем сучасності	3	4
	Разом	54	80

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальним планом.

7. Методи навчання

У викладанні дисципліни використовуються наступні методи навчання. Лекції з презентаціями, семінарські заняття. Самостійна робота студентів згідно з програмою курсу здійснюються шляхом перевірки виконаних завдань, а також перевірка самостійної роботи студентів за допомогою поточної перевіркової роботи.

Лекції відповідно до наказу ректора Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна проводяться дистанційно у форматі відеоконференції (платформи Zoom, Google Meet). Усі матеріали і навчально-методичний комплекс представлені у середовищі Office365. Консультації індивідуальні та групові відбуваються з використанням месенджера Telegram.

8. Методи контролю

Контрольні заходи проводяться з метою оцінки рівня підготовки студентів з дисципліни на різних етапах її вивчення і здійснюються у вигляді поточного та підсумкового семестрового контролю (заліку).

Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для зарахування поточного контролю, становить 20 балів.

Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (заліку): виконання практичної роботи та виконання двох доповідей із заданої теми.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він здійснюється під час проведення заліків в письмовій формі. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40. Час виконання – 90 хвилин. У разі використання заборонених джерел студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								Екзамен (залікова робота)	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Розділ 3	Розділ 4	Розділ 5	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Відвідування занять	Разом		
6	10	6	12	6	15	5	60	40	100

Поточний контроль – 60 балів.

З них:

- активна робота на семінарських заняттях – 10 балів;
- дві доповіді (з презентаціями) із заданої теми – 30 балів;
- контрольна робота – 15 балів.

Підсумковий контроль / залікова робота – 40 балів.

З них:

- відповіді на 4 теоретичні питання – 20 балів;
- максимальна оцінка ставиться у разі наведення повної і обґрунтованої відповіді на запитання;

- 4 бали – питання розкрито цілком правильно, але є деякі неточності в обґрунтуванні відповіді;
  - 3 бали - питання розкрито цілком правильно, але не обґрунтоване,
  - 2 бали – питання розкрито частково;
  - 1 бал – вірно виконана частина завдання складає менше половини від запропонованого,
  - 0,5 бали – є лише спроба відповіді.
- тестові завдання – 20 балів.

За підсумками поточного і підсумкового контролю студент може набрати від 0 до 100 балів включно. Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для одержання заліку, становить 50 балів.

Критерії оцінювання

Доповіді на семінарах. 2 по 15 б (30 б).

- ✓ Повне та детальне розкриття заданої теми з презентацією, та відповіді на запитання викладача і одногрупників – 13-15 б.
- ✓ Повне та детальне розкриття заданої теми з презентацією, без відповідей на питання – 9-12 б.
- ✓ Часткове розкриття заданої теми з презентацією без відповідей на питання – 5-8 б.
- ✓ Доповідь з презентацією, що майже не розкривають заданої теми – від 1 до 4 б.
- ✓ Не виконана доповідь – 0 б.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70 – 89	
50 – 69	
1 – 49	не зараховано

10. Рекомендована література

Основна література

1. Глобальні проблеми сучасності : підручник / [кол. авт.]; за ред. В. С. Бакірова (голова), А. П. Голікова, О. А. Довгаль, В. А. Пересадько, В. І. Сідорова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 632 с.
2. Голіков А. П. Глобальна демографічна проблема: стан та перспективи / Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, сер. «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм», Вип. 5. – Харків. – 2016. – С. 6-13.
3. Книш М. М. Політико-географічна глобалістика. – Львів : Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2014. – 484 с.
4. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людства: навч. посібник. – Львів: Простір-М, 2021. – 130 с.
5. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 464 с.
6. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 268 с.
7. Просторові аспекти глобальних проблем людства // Голіков А. П та ін. Вступ до економічної і соціальної географії: підручник / А. П. Голіков, Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К.: Либідь, 1996. – С. 292-314.
8. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.

Допоміжна література

1. Зеркалов Д. В. Проблеми екології сталого розвитку : монографія / Д. В. Зеркалов. – Київ : Основа, 2013. – 430 с.
2. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку / С. Гантінгтон; [пер. з англ.]. – Львів : Кальварія, 2006. – 473 с.
3. Глобальні проблеми // Політологічний енциклопедичний словник / уклад : Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Требіна. – Харків : Право, 2015. – 816 с.
4. Лукашевич В. М. Глобалістика : навч. посібник / В. М. Лукашевич; [2-ге вид., доп. і перероб.]. – Львів : Новий Світ-2000, 2010. – 440 с.
5. Масляк П. О. Країнознавство : підручник / П. О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 292 с.
6. Олійник Я. Глобальні проблеми людства: контексти виникнення [Текст] / Я. Олійник, А. Степаненко // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – № 38. – С. 3-4.

7. Резнікова Н. В. Глобальні екологічні проблеми в сучасному світі. Екологічна детермінанта міжнародних економічних відносин : навч. посіб. / Н. В. Резнікова. – Київ : Вістка, 2016. – 215 с.
8. Фідря Н. Глобальні проблеми людства та ідея сталого розвитку суспільства // Краєзнавство. Географія. Туризм. –2005. – № 33. – С. 17-21.
9. Філософія глобальних проблем сучасності [Текст] : навч. посіб. / В. Х. Арутюнов, В. М. Свінцицький ; Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана". – К. : КНЕУ, 2008. – 176 с.
10. Філософія глобальних проблем сучасності [Текст] : монографія / В. П. Капітон, О. В. Капітон, В. В. П'ятун ; Дніпропетр. держ. фін. акад. – Д. : ДДФА, 2010. – 373 с.
11. Globalization of World Politics: An Introduction to International Relations / ed. By J. Baylis, St. Smith. – N.Y., 1997. – P. 720.
12. Castree N. A Dictionary of Human Geography / N. Castree, R. Kitchin, A. Rogers. – Oxford : Oxford University Press, 2013. – 592 p.
13. Fellmann J. Human Geography : Landscapes of human activities / J. Fellmann, A. Getis, J. Getis ; [10th ed.]. – Boston : McGraw Hill, 2009. – 546 p.
14. International Encyclopedia of Human Geography in 12 volumes. – Amsterdam : Elsevier, 2009.
15. Timothy J. Fik. The Geography of Economic Development. Regional Changes, Global Challenges / Fik J. Timothy; [2th ed.]. – Boston, 2000. – 294 p.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Віденська Конвенція про охорону озонного шару [Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.org.ua/laws/inter/1985/01.php>.
2. Декларація Ріо-де-Жанейро Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку [Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.org.ua/laws/inter/1992/07.php>.
3. Декларація тисячоліття ООН [Електронний ресурс] // http://www.unesco.ru/rus/pages/about/decl_mill.php.
4. Електронна бібліотека антиглобалістської тематики [Електронний ресурс] // <http://www.imperativ.net/news/library.htm>.
5. Звіти Світового банку про світовий розвиток [Електронний ресурс] // <http://www.worldbank.org>.
6. Йоганнесбурзька декларація [Електронний ресурс] // http://www.un.org/conferen/wssd/docs/decl_wssd.pdf.
7. Кіотський протокол до Рамочної конвенції ООН про зміну клімату

[Електронний ресурс] // http://www.wwf.com/about/what_we_do/climate/kyoto

8. Монреальський протокол з речовин, що руйнують озоновий шар

[Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.org.ua/laws/inter/1987/01.php>.

9. Офіційний сайт Інституту проблем глобалізації [Електронний ресурс] // <http://www.imperativ.net/iprog/deliagin.htm>.

10. Офіційний сайт Міністерства охорони навколишнього природного середовища України [Електронний ресурс] // <http://www.menr.gov.ua/cgi-bin/go>.

11. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс] // <http://www.un.org>.

12. Офіційний сайт Римського клубу [Електронний ресурс] // <http://www.clubofrome.org>.

13. Принципи природоохоронної політики [Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.ru/info/docum/glob-5.shtml>.

14. Серія статей про проблеми й форми глобалізаційного розвитку світу [Електронний ресурс] // <http://www.patriotica.com/subjects/globalisation.html>.

15. Стокгольмська Декларація ООН із проблем навколишнього середовища [Електронний ресурс] // <http://www.ecolife.org.ua/laws/inter/1972/04.php>.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ

Електронні матеріали представлені на сайті кафедри фізичної географії та картографії у розділі Освіта-навчальні дисципліни-магістри-1 курс, розширено – у захищеній секції, пароль до якої ви отримали на заняттях з дисципліни від викладачів.

Метою курсу є формування цілісного філософського світогляду, а також набуття теоретичних знань і практичних навичок, необхідних для професійної підготовки майбутнього фахівця.

Методичні рекомендації включають типову навчальну програму дисципліни та повний комплекс навчально-методичного забезпечення для опрацювання кожної теми курсу. Комплекс навчально-методичного забезпечення до кожної теми курсу (плани занять, питання для самостійного, індивідуального та групового вивчення, навчальний матеріал, теми рефератів, доповідей та повідомлень, список додаткової та основної літератури, контрольні питання), додатковий матеріал (питання для підготовки студентів до заліку).

Теоретична частина курсу «Глобальні проблеми сучасності» є фундаментом для розуміння складних процесів і викликів, які впливають на розвиток сучасного людства. Ця частина спрямована на формування базових знань про природу, класифікацію, причини виникнення та наслідки глобальних проблем, а також про основні підходи до їх подолання.

Вивчення теоретичного матеріалу має бути системним і послідовним. Загалом, студентам рекомендовано ознайомитися з концептуальними основами курсу, що включають в себе базову термінологію: поняття «глобальні проблеми», «сталий розвиток», «антропогенне навантаження», «соціальна відповідальність», «екологічна безпека» тощо. Важливо усвідомити, що глобальні проблеми – це сукупність взаємопов'язаних викликів, які загрожують сталому існуванню людства та вимагають скоординованих міжнародних зусиль.

Необхідність системно вивчати класифікацію глобальних проблем, їх поділ на:

- ✓ екологічні (зміна клімату, деградація ґрунтів, виснаження ресурсів);
- ✓ соціальні (голод, бідність, нерівність, масова міграція);
- ✓ демографічні (перенаселення, старіння населення);
- ✓ техногенні (ядерна безпека, вплив штучного інтелекту);
- ✓ політичні (збройні конфлікти, міжнародна безпека, тероризм).

Студент повинен розуміти взаємозв'язки між цими проблемами, викреслювати чіткі логічні схеми, порівняльні таблиці, візуально взаємо пов'язувати одні типи проблем з іншими.

Необхідно навчитися аналізувати причини виникнення глобальних проблем. Безпосередньо, в ході вивчення, варто зосередитись на глибинних причинах: нерівномірний розвиток країн, перенасиченість виробництва, споживацьке ставлення до природи, нераціональне використання ресурсів. Розглядати також історичні передумови та роль науково-технічного прогресу у загостренні чи вирішенні цих проблем.

Глобальні проблеми неможливо розглядати виключно в межах однієї дисципліни. Тому важливо поєднувати знання з екології, соціології, економіки, географії, політології, права. Такий підхід дозволяє комплексно бачити проблему, оцінювати її масштаби та шукати ефективні рішення.

Окрему увагу слід приділити діяльності міжнародних організацій, зокрема таких як: ООН, ЮНЕСКО, UNEP, Greenpeace, IPCC тощо. Необхідно вивчити Цілі сталого розвитку (SDGs) – як універсальний план дій для подолання глобальних проблем до 2030 року. Аналіз реальних кейсів країн або регіонів, які впроваджують ці стратегії, буде корисним для розуміння прикладного аспекту теорії.

Для ефективного опрацювання теоретичного матеріалу важливо використовувати підручники, наукові статті, аналітичні звіти, офіційні документи міжнародних організацій. Також рекомендується залучення до вивчення інтерактивних джерел – відеолекцій, статистичних порталів.

У процесі навчання необхідно не лише запам'ятовувати факти, а й формувати вміння аналізувати дані, робити прогнози, оцінювати ризики та пропонувати сценарії вирішення проблем. Важливо навчитися формулювати власну аргументовану позицію щодо конкретної глобальної проблеми.

Теоретична частина курсу «Глобальні проблеми сучасності» закладає знання та навички, необхідні для усвідомлення складності викликів, що стоять перед людством. Її вивчення має формувати у студентів не тільки обізнаність, але й відповідальне ставлення до сучасних глобальних процесів, підготовлюючи їх до активної участі у формуванні більш безпечного, справедливого та сталого світу.

Глибоке теоретичне осмислення глобальних проблем сучасності є фундаментом для формування науково обґрунтованого світогляду, розвитку аналітичних здібностей та вироблення активної життєвої позиції. Розуміння складних взаємозв'язків, причин та можливих наслідків глобальних викликів дозволяє не лише усвідомити масштаби загроз, а й побачити перспективи та шляхи їх подолання через міжнародне співробітництво, відповідальну політику, наукові інновації та активну участь кожного члена суспільства. Дані методичні рекомендації мають на меті спрямувати зусилля студентів на ефективне засвоєння теоретичних основ курсу, що є запорукою їхньої подальшої успішної професійної діяльності та свідомого громадянського життя в умовах глобалізованого світу.

3. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ КУРСУ

3.1. Тематика індивідуального навчально-дослідного завдання

1. Геополітичні зміни після Другої світової війни.
2. Початок «Холодної війни» та інституціоналізація біполярної моделі світу.
3. Створення ООН, прийняття Загальної декларації прав людини в 1948 р.
4. Брюссельський пакт та організація НАТО.
5. Зовнішня політика НАТО кінця XX – початку XXI століття.
6. Організації Північно-Атлантичного та Варшавського договору: протистояння та його результат.
7. Німецьке питання у міжнародній політиці 1945-1949 рр. Утвердження ФРН та НДР.
8. Об'єднання Німеччини у жовтні 1990 р. Розвиток ФРН у 90-х рр. XX ст. – на початку XXI ст.
9. «План Маршалла»: економічні та політичні аспекти.
10. Корейська війна 1950-1953 рр. та Карибська криза (1962 р.): причини, перебіг, наслідки.
11. Криза колоніальних імперій та головні етапи деколонізації Азії та Африки.
12. Поширення в країнах «третього світу» антизахідних настроїв, ідеї зверхності стародавніх цивілізацій Азії, Африки, Америки над Євроатлантичною.
13. Боротьба між цінностями ринкового плюралізму та шляхом «соціалістичної орієнтації» у «третьому світі».
14. Римський клуб.
15. Постулати Т. Мальтуса про принципи зростання народонаселення та їх критика.
16. Виникнення та діяльність Руху неприєднання.
17. Особливості розвитку Індії ж суверенної держави. Індійсько-пакистанські та індійсько-китайські стосунки.
18. Єврейство в системі цивілізацій. Рішення Генеральної асамблеї ООН від 29.11.1947 р. про поділ Палестини на єврейську та арабську частини.
19. Створення держави Ізраїль та арабо-ізраїльські війни (кінець 40-х-початок 80-х років). Організація визволення Палестини.
20. Боротьба за владу в Китаї після смерті Мао Цзедуна. Реформи Ден Сяопіна.

21. Індокитайські війни 1946-1954, 1965-1973 та 1974-1975 рр.
22. Корейська війна (1950-1953 рр.). Розкол Кореї на дві держави.
23. Перемога революції на Кубі (1959 р.) та її значення.
24. Ядерне бомбардування Хіросіми і Нагасакі. Наслідки.
25. Військові диктаторські режими в Латинській Америці.
26. Особливості економічного розвитку Гонконгу, Сінгапуру, Тайвані, Південної Кореї («азіатських драконів»).
27. Особливості політичного та соціально-економічного розвитку Японії в кінці ХХ – на початку ХХІ ст.
28. Проблеми розширення Європейського Союзу та перспективи членства у ньому України.
29. Військові дії Ізраїлю проти організації «Хезболла» на території Лівану та позиція Ірану й Сирії.
30. Розпад антигітлерівської коаліції та початок «холодної війни».
31. Громадянська війна в Сирії (2011 рік – наші дні).
32. Модернізація державно-політичних систем країн Заходу в 60-80-х рр. ХХ століття.
33. Відновлення в Іспанії інституту монархії та розбудова багатонаціональної державності.
34. Діяльність Іоанна Павла II. Роль католицької церкви в сучасному світі.
35. Соціально-економічні та політичні проблеми в Радянському Союзі, провал програми демократизації, загострення економічної кризи.
36. «Працька весна» 1968 р. та інтервенція країн Варшавського договору в Чехословаччину.
37. «Студентські революції» в Західній Європі та США 1968 р.
38. Дисидентський рух у країнах Центральної Європи та феномен «Солідарності».
39. Угорська революція 1956 р.
40. Історико-психологічний портрет Д. Кеннеді.
41. Історико-психологічний портрет Ф. Кастро
42. Історико-психологічний портрет С. Бандери
43. Соціально-політичні кризи в Польщі в 1968 і 1970 рр.
44. Сучасна європейська соціал-демократія: головні ознаки.
45. Квітнева 1978 р. революція в Афганістані. Втручання військ Радянської Армії: причини та наслідки. Вивід частин Радянської армії та прихід до влади в Афганістані талібів (1995-2001 рр.).
46. Проголошення незалежності України.
47. «Оксамитові революції» у Центрально-Східній Європі.

48. Події на майдані Тяньаньмень у Пекіні: провал «оксамитові революції».
49. Ринкові реформи в країнах Центрально-Східної Європи: проблеми та успіхи.
50. Хорвато-сербський конфлікт і військові дії на території колишньої Югославії. Крах режиму С. Мілошевича і розпад Югославії. Дії НАТО на Балканах у 1999 р.
51. Словенська війна за незалежність.
52. НАТО. Сучасні реалії (період 2010 – дотепер)
53. Контр-терористичний досвід спецслужб Ізраїлю.
54. Югославія у другій половині ХХ століття. Й.Б. Тіто
55. Витоки косівського конфлікту. Проблеми їх вирішення.
56. Албанія «комуністичний острів» в Європі, та її сьогодення. Енвер Ходжа.
57. Республіка Косово. Проблеми незалежності. Сучасні реалії.
58. Боротьба за лідерство у світовій економіці між США, Японією й об'єднаною Європою.
59. Африканський та Азіатський контрасти: труднощі демократичного процесу.
60. Ісламський фундаменталізм: загроза реальна та уявна.
61. Джерела конфліктогенності в Африці. Панафриканський парламент ж фактор безпеки.
62. Громадянські війни на Африканському континенті (Ангола, Нігерія, Руанда).
63. Ідеологічно-політичні протиріччя між керівництвом Китаю та Японії.
64. «Зелена революція» в Ірані у 1979 р. Посилення релігійного фанатизму.
65. Поява на політичній сцені Афганістану руху Талібан та його розгром у 2001 р.
66. Війни у Перській затоці 1991 та 2003 рр.
67. Міграційні кризи в Латинській Америці: причини, тенденції, наслідки.
68. Терористична організація «Аль-Каїда»: цілі та форми боротьби.
69. Розвиток постіндустріального суспільства у країнах Західної Європи, Північної Америки та Японії на початку ХХІ століття.
70. Причини процесу глобалізації в сучасному світі.
71. Ідея Р. Проді щодо створення сильної Європи – як спосіб конкуренції з США та КНР. Проблеми прийняття конституції Єдиної Європи.

72. «Кольорові революції» у Грузії, Україні, Киргизстані. Внутрішня та зовнішня політики цих країн.
73. «Авторитарний феномен» на пострадянському просторі (на прикладі Білорусі, Узбекистану, Туркменістану).
74. Організовані злочинні угруповання глобального типу на початку ХХІ ст. Індекс злочинності. Індекс безпеки.
75. Проблема Придністров'я, Абхазії, Південної Осетії, чечено-російське протистояння.
76. Ставлення Українського суспільства до членства у НАТО.
77. Відносини Україна – НАТО. Сучасні реалії.
78. Іран після виборів президента 26.06.2005 р.; поразка реформаторів. Ядерна програма Тегерану.
79. Проблеми «країн ізгоїв» (Іран, Північна Корея, Куба) в сучасному світі.
80. «Кольорові революції» як чинник сучасної світової геополітики.
81. Міжнародний тероризм ж одна з головних загроз сучасного світу.
82. Катастрофа 11 вересня 2001 року в США – наймасштабніший терористичний акт в історії людства.
83. Боротьба з міжнародним тероризмом: рівень співпраці.
84. Існування «форпостів процвітання» (Гонконг) і країн «четвертого світу» тобто «країн, що не розвиваються» - парадокси ХХІ століття.
85. Антагонізм між «зеленим» (мусульманським) і «шафрановим» (індуїсти) секторами політичної карти в Індії.
86. Громадянські війни в Африці як вираз демографічної кризи сучасного світу.
87. Наркобізнес як складова міжнародної злочинності. Фактори. Боротьба.
88. Проблема «Мир та роззброєння», глобальний тероризм. Причини. Наслідки.
89. Глобальні проблеми сучасності. Походження. Чинники. Класифікація. Фактори.
90. Глобалізація. Сутність. Етапи. Ефект.
91. Проблема відсталості слаборозвинених країн.
92. Проблеми слаборозвинених країн. Бідність. Шляхи вирішення проблеми.
93. Участь українських збройних сил у міжнародних контр терористичних операціях.
94. Глобальні проблеми раціонального освоєння світового океану та космічного простору. Прояви. Шляхи подолання.

95. Австралія та її місце в регіональній та глобальній політиці.
96. Вплив війни в Україні на країни Африки та Близького Сходу.
97. Основні напрямки діяльності «Великої сімки» на початку XXI століття.
98. Європейський Союз та Україна: історія співробітництва. Сучасні реалії.
99. Проблеми охорони здоров'я, освіти, культури. Найбільш розповсюджені та небезпечні захворювання сучасного людства (з урахуванням останніх подій в світі).
100. Інфраструктура продовольчої безпеки. Організація ООН з питань продовольства і сільського господарства (ФАО) та її значення у розв'язанні продовольчої проблеми.
101. Основні проблеми України у сфері охорони здоров'я та шляхи їх вирішення.
102. Міграція трудової сили всередині Європейського Союзу.
103. Програма утворення єдиного внутрішнього ринку. Шенгенські угоди.
104. Ультраправі партії у парламентах країн Європи.
105. Вивід військ США з Афганістану (2020-2021). Передумови. Причини. Наслідки.
106. Розпад Югославії та його наслідки для України. Сучасні реалії.
107. Українсько-ізраїльські відносини. Сучасні реалії.
108. Демографічна криза та шляхи її розв'язання.
109. Демографічні проблеми людства.
110. Балтійські країни та Україна. Історія відносин. Сучасні реалії.
111. Трояндова революція в Грузії.
112. Помаранчева революція. Передумови. Причини. Наслідки.
113. Правозахисні організації в Україні.
114. Сучасний антиглобалізм.
115. Глобальні міжнародні економічні інституції.
116. Географія голоду. Основні умови підвищення якості та безпеки продовольчої системи.
117. Проблема перенаселення міст. Шляхи вирішення.
118. Проблема забруднення атмосферного повітря. Респіраторні захворювання.
119. Водогосподарська проблема сучасності.
120. Етнічні проблеми, міжконфесіональні конфлікти.
121. Проблема енергетичної безпеки. Шляхи подолання проблеми.
122. Проблеми та перспективи нафтогазової промисловості.

123. Вплив нафти та нафтопродуктів на ґрунтовий покрив.
124. Проблеми й перспективи освоєння родовищ нафти і природного газу на шельфі Чорного і Азовського морів.
125. Сланцевий газ. Екологічний аспект.
126. Газотранспортна система України. Проблеми й перспективи.
127. Проблема вичерпання природних ресурсів.
128. Проблеми сучасного розвитку медичної геології.
129. Глобальні геологічні проблеми людства.
130. Коронавірусна хвороба. Можливість її подолання.
131. Вплив пандемії COVID-19 на харчову промисловість.
132. Гібридні війни, пандемія COVID-19 та їхній вплив на формування майбутнього світового порядку.
133. «Саміт тисячоліття» Генеральної Асамблеї ООН та його вплив на створення моделей нового світового порядку.
134. Проблеми деградації ґрунтів та опустелювання.
135. Україна в сучасній системі інтерсоціальних проблем.
136. Глобальна проблема сталого розвитку.
137. Проблема міграції: «Відтік Мізків».
138. Стратегія післявоєнного облаштування України.
139. Стратегічні наслідки війни в Україні.
140. Глобальні проблеми у контексті війни в Україні: екологічний, соціальний та гуманітарний виміри.
141. Республіканська партія США. В чому переваги та недоліки по відношенню до демократів.
142. Демократична партія США. В чому переваги та недоліки по відношенню до республіканців.
143. Освіта та наука у III тисячолітті: проблеми та перспективи.
144. Online-освіта. Виникнення, розвиток та можливість XXI століття.
145. Війна як продовження політики: реальність XXI століття.
146. Екологічні проблеми та шляхи їх вирішення.
147. Деградація та знищення природних екосистем планети.
148. Глобальне потепління чи сонячна активність: чому почастишали природні катаклізми і чого чекати в майбутньому.
149. Класифікація глобальних проблем сучасності.
150. 10 основних збройних конфліктів світу (за період 2001-2010 рр.)
151. 10 основних збройних конфліктів світу (за період 2011-2020 рр.)
152. Зміна клімату в Україні та світі: причини, наслідки та рішення для протидії.
153. Проблема використання ресурсів Світового океану.

154. Екологічна свідомість населення та проєкологічна поведінка – гарант збереження екологічно «чистого» стану навколишнього середовища.

155. Google, Amazon, Facebook, Apple: проблеми монополії технічних гігантів.

156. Сепаратизм як регіональний прояв етноконфесійних конфліктів та трайбалізму.

157. Сутність міжнародної військово-політичної безпеки.

158. Проблема протистояння сучасних цивілізацій. Передумови. Чинники. Шляхи подолання.

159. Кислотні дощі, смог і забруднення повітря у мегаполісах. Сучасна проблема, та можливості її вирішення.

160. Біотехнології і генетика: прогрес чи загроза? Загрози, пов'язані з неконтрольованим розвитком робототехніки.

3.2. Орієнтовна структура індивідуального навчально-дослідного завдання:

✓ Вступ: Актуальність обраної теми, мета та завдання дослідження, об'єкт і предмет дослідження.

✓ Теоретико-методологічні засади дослідження актуальної глобальної проблеми: Визначення сутності, ключових понять та змістовних характеристик обраної глобальної проблеми.

✓ Передумови та час виникнення глобальної проблеми: Аналіз передумов, історичного контексту та хронології виникнення проблеми; огляд наукових праць вітчизняних та зарубіжних дослідників, присвячених даній проблематиці.

✓ Динаміка та просторово-часові аспекти розвитку глобальної проблеми: Дослідження еволюції проблеми в часі та її географічного поширення, виявлення ключових тенденцій.

✓ Регіональна диференціація проявів глобальної проблеми: Аналіз територіальних відмінностей у масштабах та специфіці прояву проблеми на рівні макрорегіонів світу та окремих країн (за потреби, з представленням авторських аналітичних матеріалів: таблиць, картосхем, діаграм).

✓ Специфіка прояву глобальної проблеми в Україні: Характеристика особливостей та наслідків досліджуваної глобальної проблеми на території України.

✓ Стратегії та механізми вирішення (або пом'якшення) глобальної проблеми: Огляд та аналіз існуючих і потенційних шляхів подолання проблеми на міжнародному, регіональному та національному рівнях.

✓ Методологія дослідження та представлення глобальної проблеми: Обґрунтування використаних методів, прийомів та підходів для аналізу та висвітлення обраної тематики.

✓ Висновки та рекомендації: Підсумок проведеного дослідження, формулювання ключових результатів та, за можливості, практичних рекомендацій.

✓ Список використаних джерел та літератури: Перелік наукових публікацій, статистичних даних, нормативно-правових актів та інших інформаційних ресурсів, що були використані під час підготовки роботи.

3.3. Методичні вказівки до виконання, оформлення та захисту

Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання (ІНДЗ) здійснюється протягом усього навчального семестру.

Захист індивідуального навчально-дослідного завдання відбувається під час семінарського заняття курсу.

Презентація для захисту ІНДЗ розробляється з використанням програмного забезпечення PowerPoint.

Студент самостійно визначає необхідну кількість слайдів, проте презентація має забезпечувати об'єктивне та всебічне розкриття теми ІНДЗ. При цьому слід враховувати регламент виступу (10-20 хвилин) та дотримуватися встановлених вимог до структури роботи.

Слайди презентації повинні містити ключові аспекти ІНДЗ, зокрема: власні (авторські) формулювання визначень, узагальнюючі таблиці, оригінальні графічні матеріали (графіки, схеми, карти), розроблені студентом.

Дозволяється включати до презентації запозичені карти, схеми та рисунки, однак їхнє призначення – виключно посилювати та доповнювати авторські висновки чи узагальнення, а не підміняти їх. У разі використання таких матеріалів, надання відповідних посилань на джерела є обов'язковим.

4. ПРИКЛАДИ ЗАВДАНЬ ПРОМІЖНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛІВ ДО КУРСУ «ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ»

Контрольна робота, та семестровий підсумковий контроль (залік), виконуються у тестовій формі на базі платформи LMS Moodle, приклад можливих питань якого, наводиться нижче:

Тестові питання з вибором 1 правильної відповіді

- 1). Серед основних причин зростання глобальних проблем виділяють:
  - А) динамічне нарощування промислового та сільськогосподарського виробництва;
  - Б) недосконалість нормативно-правової бази;
  - В) міжнародний тероризм;
  - Г) все перелічене.
- 2). Норвезький соціолог І. Галтунго Му серед критичних ситуацій, з якими зіткнулося людство у другій половині ХХ століття, визначав:
  - А) проблему використання космосу в мирних цілях;
  - Б) кризу навколишнього середовища і загрозу локального порушення екологічного балансу;
  - В) ядерну загрозу знищення цивілізації;
  - Г) проблему міжнародного тероризму і злочинності.
- 3). Договір про обмеження систем протиракетної оборони було укладено у:
  - А) 1972 р.;
  - Б) 1967 р.;
  - В) 1986 р.;
  - Г) 1975 р.
- 4). Основні країни-експортери зброї в світі:
  - А) США, Німеччина;
  - Б) Росія, Китай;
  - В) США, Росія;
  - Г) Велика Британія, Франція.

- 5). Країнами-лідерами незаконного культивування каннабісу є:
- А). Марокко, Пакистан, Іран;
  - Б). Ліван, Україна, Афганістан;
  - В). Афганістан, Марокко, Ліван;
  - Г). М'янма, Таїланд, Лаос.
- 6). Про який термін йде мова:
- суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому застосуванні насильства, спрямованого на залякування населення або якоїсь його частини з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної чи юридичної особи чи групи осіб прийняти будь-яке рішення або утриматися від нього, а також сприяння таким діям?
- А) Тероризм;
  - Б) Регулювання;
  - В) Пандемія;
  - Г) Локальна війна.
- 7). Статутом ООН головну відповідальність за підтримання міжнародного миру та безпеки покладено на:
- А) Генерального секретаря ООН;
  - Б) Раду Безпеки ООН;
  - В) Міжнародний Суд ООН;
  - Г) Секретаріат ООН.
- 8). Термін «стратифікація» для позначення соціальної нерівності ввів:
- А) Е. Дюркгейм;
  - Б) П. Сорокін;
  - В) К. Маркс;
  - Г) М. Вебер.
- 9). За прогнозом, чисельність населення світу в 2025 році складе:
- А) 6,3 млрд осіб;
  - Б) 7,3 млрд осіб;
  - В) 9,3 млрд осіб;
  - Г) 8,3 млрд осіб.
- 10). Процес, що відбувається в результаті нераціональних та екстенсивних методів експлуатації ґрунтів, випасу худоби, знищення рослинності, – це:
- А) ерозія ґрунтів;
  - Б) опустелювання;
  - В) рекультивация земель;
  - Г) засолення ґрунтів.

- 11). До найважливіших чинників, що зумовили виникнення й загострення глобальних проблем сучасності, вчені відносять такі:
- А) швидке зростання чисельності населення;
  - Б) швидка урбанізація зі стрімким зростанням міст та створенням гігантських мегаполісів;
  - В) динамічне нарощування промислового та сільськогосподарського виробництва;
  - Г) все, перераховане вище.
- 12). Першою роботою під егідою Римського клубу (автор Джей Форрестор) стала:
- А) «Межі зростання»;
  - Б) «Людство на поворотному пункті»;
  - В) «Мир-1»;
  - Г) «Мир-3».
- 13). Основні країни-імпортери зброї в світі:
- А) США, Китай;
  - Б) Саудівська Аравія, Індія;
  - В) Японія, Єгипет;
  - Г) Іран, Ірак.
- 14). Які країни обрали стратегію легалізації (хоча б часткову) споживання наркотичних речовин?
- А) США, Бельгія, Мексика, Чехія, Іспанія, Португалія ;
  - Б) Саудівська Аравія, Іран, США, Угорщина;
  - В) Німеччина, Україна, Швейцарія, Іран;
  - Г) Росія, Німеччина, Чехія, Саудівська Аравія.
- 15). Традиційно країнами вирощування листя коки вважаються:
- А) Мексика, Уругвай, Афганістан, Колумбія;
  - Б) Марокко, Ліван, Афганістан;
  - В) Мексика, Колумбія, США;
  - Г) Болівія, Колумбія та Перу.
- 16). У якому регіоні світу найнижчий індекс людського розвитку?
- А) Латинська Америка та Карибський басейн;
  - Б) Африка на південь від Сахари;
  - В) Арабські держави;
  - Г) Південна Азія.
- 17). Існують дві основні класифікації бідності:
- А) абсолютна та відносна;
  - Б) загальна та індивідуальна;
  - В) справедлива та несправедлива;
  - Г) ендогенна та екзогенна.

- 18).** Індекс людського розвитку розраховується за складовими:
- А) освіта, дохід, перспективи працевлаштування;
  - Б) якісна освіта, медичне обслуговування, захист від злочинності;
  - В) доступне і поживне харчування, доступ до чистої води та якість медичного обслуговування;
  - Г) довге та здорове життя, доступ до знань та достойний рівень життя.
- 19).** Сучасний середній приріст населення в світі складає:
- А) 40-50 млн осіб;
  - Б) 70-80 млн осіб;
  - В) 50-60 млн осіб;
  - Г) 60-70 млн осіб.
- 20).** За прогнозами вчених, до 2050 року чисельність населення світу досягне:
- А) 8,3 млрд осіб;
  - Б) 9,2 млрд осіб;
  - В) 15,3 млрд осіб;
  - Г) 23 млрд осіб.
- 21).** Назвіть п'ять найбільших за чисельністю населення країн світу.
- А) Китай, Індія, США, Пакистан, Японія;
  - Б) Індія, Китай, Японія, Росія, Нігерія;
  - В) Китай, Індія, США, Індонезія, Бразилія;
  - Г) Китай, Індія, Бразилія, Індонезія, Росія.
- 22).** Гуманітарна інтервенція:
- А) не передбачає використання силових методів припинення конфесійних конфліктів;
  - Б) не передбачає використання силових методів припинення етнічних конфліктів;
  - В) не передбачає використання силових методів припинення етноконфесійних конфліктів;
  - Г) передбачає введення військ до тієї держави, яка здійснює масштабне насилля в результаті внутрішніх війн, придушення повстанських рухів і т. п.
- 23).** Ісламський різновид сепаратизму панує в ісламських країнах:
- А) Близького і Середнього Сходу, Північної Африки, Центральної та Південної Америки;
  - Б) Близького і Середнього Сходу, Північної Африки, Центральної та Південної Азії;
  - В) Європи, Близького і Середнього Сходу, Південної Америки;
  - Г) Близького і Середнього Сходу, Північної Африки, Австралії та Океанії.

24). Миротворчість (reasetaking):

А) передбачає введення сил на першій стадії конфлікту, до початку широкомасштабного насилля;

Б) передбачає розведення воюючих сторін;

В) містить заходи превентивної дипломатії;

Г) використовується на завершальних стадіях конфлікту.

25). Дайте визначення поняттю «енергоефективність»:

А) ефективне використання енергетичних ресурсів;

Б) використання меншої кількості енергії для забезпечення того ж рівня енергетичного забезпечення будівель або технологічних процесів на виробництві;

В) заощадження, збереження енергії;

Г) всі, перелічені вище відповіді вірні.

26). Сучасний зовнішній економічний борг України:

А) менше 50 % ВВП;

Б) близько 80 % ВВП;

В) дорівнює ВВП;

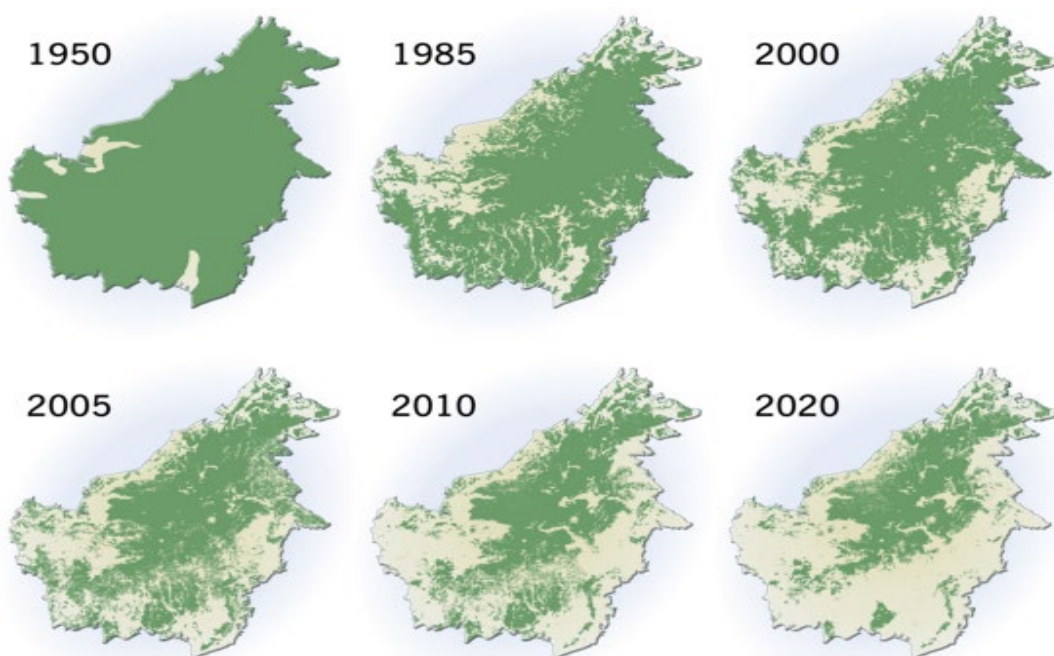
Г) перевищує ВВП.

Відкриті питання з короткою відповіддю

1). Яка проблема зображена на рисунку. Назвіть регіон.

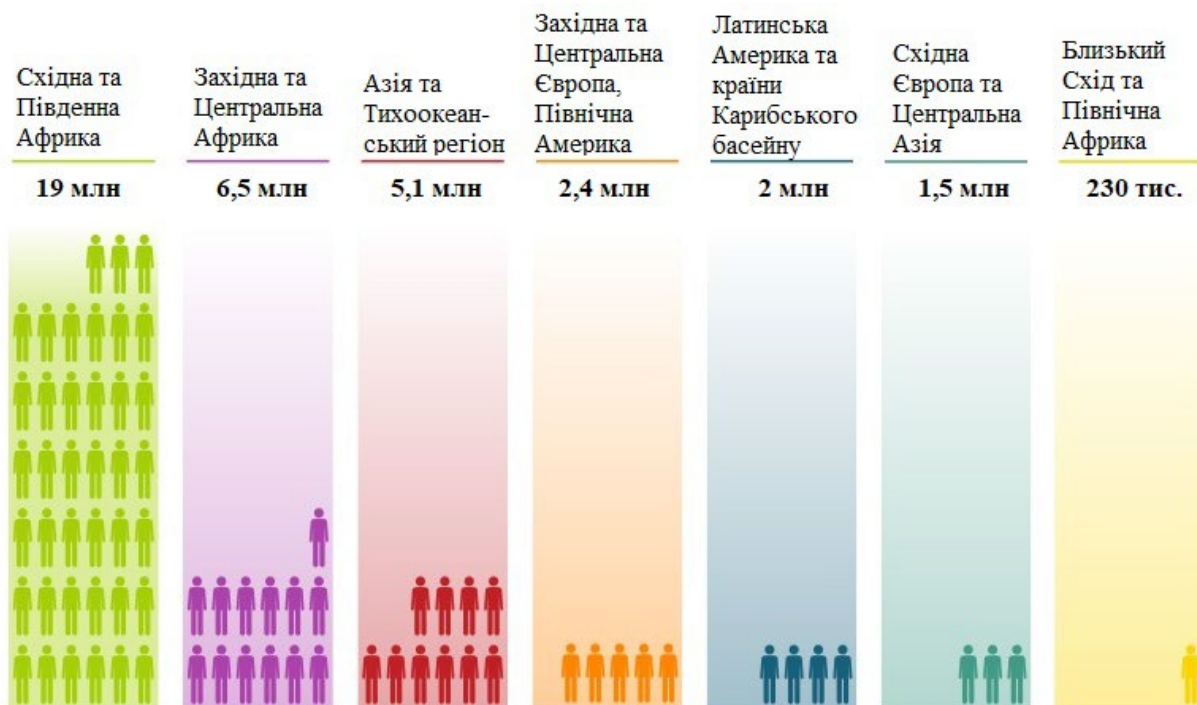
2). Яка проблема зображена на рисунку. Назвіть регіон.

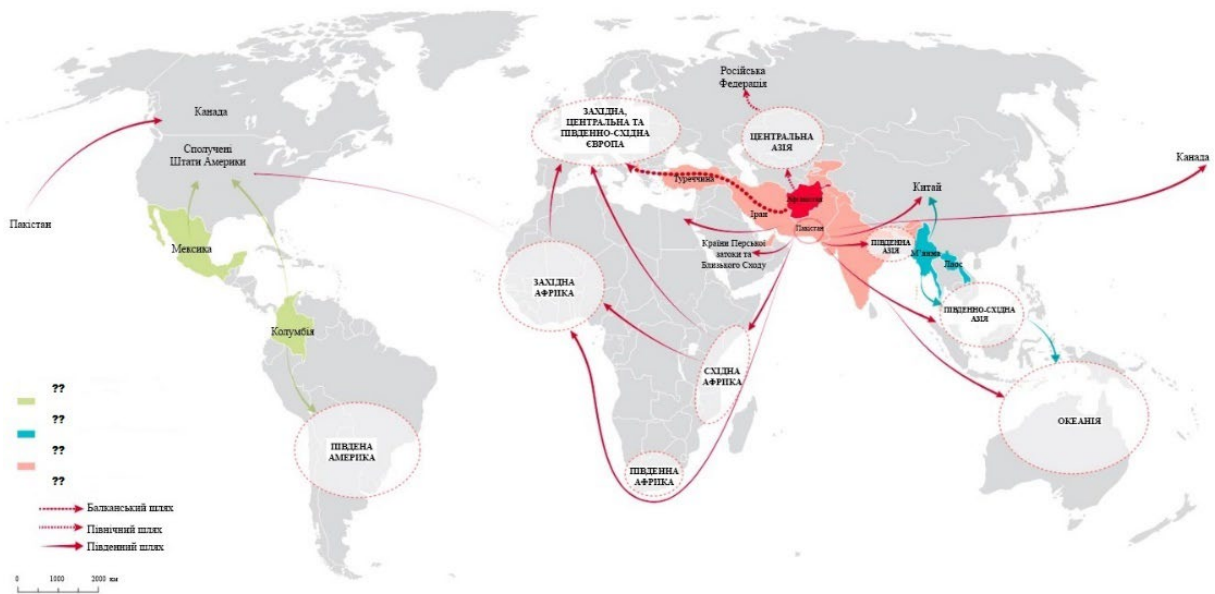
3). Яка проблема зображена на фото. Назвіть регіон.

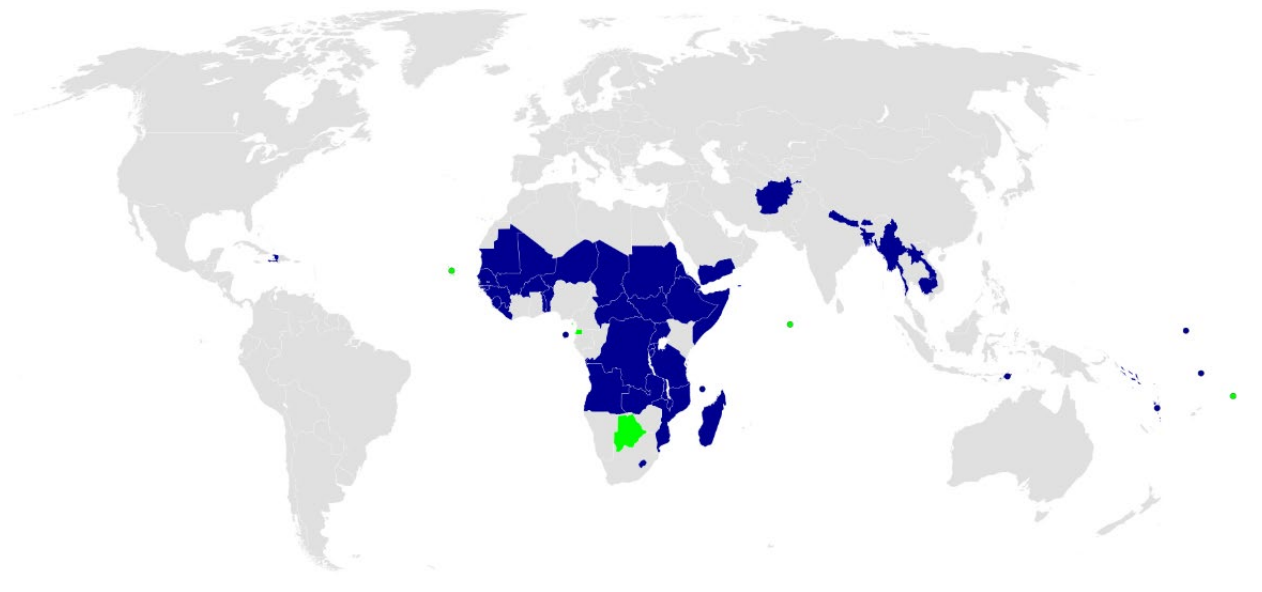
4). Про яку хворобу йде мова на рисунку нижче

5). Яка інформація зображена на карті?

6). Який тип країн виділено на карті?

Теоретичні питання з короткою відповіддю

- 1). Глобалізація – це ...
- 2). Класифікація країн за рівнем доходу за методологією Світового банку.
- 3). Класифікація глобальних проблем.
- 4). Розкрийте критерії визначення глобальних проблем.
- 5). Індекс людського розвитку (ІЛР) – це ...

Теоретичні питання з розгорнутою відповіддю

- 1). Стратегічні наслідки року війни в Україні.
- 2). Ставлення Українського суспільства до членства у НАТО.
- 3). Шляхи вирішення демографічної проблеми людства.
- 4). Транскордонні водні системи.
- 5). Терористична організація «Аль-Каїда»: цілі та форми боротьби.
- 6). Проголошення незалежності України. Історичні події та їх характеристика.
- 7). Шляхи вирішення глобальної демографічної проблеми.
- 8). Країни з найбільшим та найменшим водно-ресурсним потенціалом.
- 9). Які існують на сьогодні основні географічні центри регіональних та локальних конфліктів?
- 10). Дії НАТО у 1999 р. на Балканах і остаточний розпад Югославії.
- 11). Дайте характеристику ООН як універсальної міжнародної організації у боротьбі з тероризмом.

12). Хорвато-сербський конфлікт і військові дії на території колишньої Югославії. Крах режиму С. Мілошевича і розпад Югославії.

13). У чому полягає проблема охорони земельних ресурсів України?

14). Назвіть глобальні проблеми сучасності, які мають місце в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бойко О. П. Глобалістика : навчальний посібник / О. П. Бойко. – Суми, 2018. – 79 с.
2. Глобальні проблеми сучасності : підручник / [кол. авт.]; за ред. В. С. Бакірова (голова), А. П. Голікова, О. А. Довгаль, В. А. Пересадько, В. І. Сідорова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2019. – 632 с.
3. Глобальні проблеми // Політологічний енциклопедичний словник / уклад : Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін.; за ред. М. П. Требіна. – Харків : Право, 2015. – 816 с.
4. Голіков А. П. Глобальна демографічна проблема: стан та перспективи / Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, сер. «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм», Вип. 5. – Харків. – 2016. – С. 6-13.
5. Імперативи розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобальних викликів : колективна монографія / кол. авт. ; за ред. О. А. Довгаль. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2022. – 528 с.
6. Книш М. М. Політико-географічна глобалістика. – Львів : Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2014. – 484 с.
7. Книш М., Котик Л. Глобальні проблеми людства: навч. посібник. – Львів: Простір-М, 2021. – 130 с.
8. Міжнародні економічні відносини : підручник / за редакцією А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 602 с.
9. Рюль В. О. Глобальні проблеми сучасності: навчально-методичні рекомендації. Ужгород. нац. ун-т; ф-т суп. наук; кафедра соціології та соціальної роботи. Ужгород, 2022. – 42 с.

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Куліш Сергій Миколайович
Шуліка Борис Олександрович

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Методичні рекомендації до вивчення дисципліни
для здобувачів вищої освіти за спеціальностями А4 «Середня освіта
(Географія)», С6 «Географія та регіональні студії», Е4 «Науки про Землю»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 25.06.25. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 2,99. Обсяг 0,867 Мб. Зам. № 252/25.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна